

שהימים הראשונים היו טובים מאד. ולכן יש לשמוע לראשונים יומר מן האחרונים אל תאמר כך דאין לך אלא שופט שהיה צימיו: הדרן עלך **אם אינן מכירין ראווהו ב"ד בלכד**. פי' צ"ד של כ"ג ולכן פירש קונטרס דהיה להם שהות דאי לא היה להם שהות מתי פריך צנמ' ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוה מיד שראווהו ה' לא היה להם שהות לקדש: **אימת** הוה חק בגמיר דין. דהאי קרא דכי חק לענין ראש השנה דרשינן דהי' צפי קמא (דף ט: ה) והוא הדין בכל השנים: **לא** תהא שמיעה גדולה מראייה. פירש קונטרס דהא גבי עדות הדש לא כתיב עדות אלא כהי' ראה וקדש וצנמס דמק דאפילו צדיני נפשות אמרינן הכי בצדק המוצל (צ"ק דף 5: וסס) אם ראוהו ציוס ב: **בגון** שראווהו ב"ד. דאין יכולין לקדש על פי ראייה בלילה דל"כ הימס ראייה בלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ציוס דאפילו צדיני ממונות כדאמרינן לעיל דקדי חקירת עדות כחמילת דין: **עד דאיכא אהרן** בהדר. ואין ציט דין שוקל מוספין עליהן עוד אהד וסאק דלשכ דלשכ נמאן דלשכ נשמעתא קמיימא דסנהדרין (דף ג.) דבר מורה מד נמי כשר דכתיב בצדק משפטו מדאליטריך ליה הכא עד דאיכא אהרן בצדק דלמאן דנעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא נגעול דלג הכשרי בשלשה הדיועות גבי עדות הדש אין להכשרי ואסן קן לא כריך קרא:

רבינו חננאל

שקל הכתוב שלישה קלי עדות שלישה חמורי עדות, לומר שלש וירבעל שהוא דיעון בדורו, כמשה בדורו, כהן בדורו, כהרן בדורו, ירבעל בדורו, כשמואל בדורו, למיך דשפיר יול שביקים ונתמנה פרנס, הרי הוא כגדול שבבבירי. וכתוב ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט וגו', וכי תעלה על דעתך שאדם הולך אצל שופט שלא היה ביימי, הא אין לך לייך [אלא] אצל שופט שבימך, נטל מקלו ומעוהו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל כיון ששלם את הכפרים להיות בחשבון. וירושלמי: ראש בית דין אומר מקדש, ומקדש לא [ו] שפעתו בין יחיי' מאי מקדש מקדש. תני ר' יוחנן וברך נכסו ר' יוחנן והוא היה הקטן שבן, אמרו לו אמור הרי שנה מקודשת בעיבורי. אמר ר' יוחנן ראה לשון שלמינות כן הנהפך אילו אמר בעיבורי הייתי אומר אילו י"א ימים שתחמה יתירה על הלכות, אלא בעיבורו שהליטו לו הכתמים והן ל' יום וצבורה. ריש לקיש חישל על הדין דמר ר' אלעזר והיה ידיו אל הניבאים החיים וגו', בטר עמי לא יהיו, זה סוד העיבור, וככתב בית ישראל לא יחבוהו זה המינוח, ולא אומת ישראל לא יבאו כמשפטו. ר' אלעזר כד סלק להכא אמר, אית גבי חזיא, כד מנוייה אמר, אית גבי תרתי, כד על לעיבורה אמר, אית גבי תלת, אמר ר' שמלאי טעמא דר' יוחנן כן נזיר דאמר עדי שוק דך, הולכר סבר כיון שנענאה שחיית כמחור וערבת כמיעה, המחור בחצי היום, וכל חדש שנוה' לו [קודם] שיש שעות אין בהן כיון [למרות] אית הוה נראה [ישן] בשחיתות, אל נראה החדש בין הערבים, נראה החדש בין הערבים אל

לשם שהות מתי פריך צנמ' ולא תהא שמיעה גדולה מראייה ולקדשוה מיד שראווהו ה' לא היה להם שהות לקדש: **אימת** הוה חק בגמיר דין. דהאי קרא דכי חק לענין ראש השנה דרשינן דהי' צפי קמא (דף ט: ה) והוא הדין בכל השנים: **לא** תהא שמיעה גדולה מראייה. פירש קונטרס דהא גבי עדות הדש לא כתיב עדות אלא כהי' ראה וקדש וצנמס דמק דאפילו צדיני נפשות אמרינן הכי בצדק המוצל (צ"ק דף 5: וסס) אם ראוהו ציוס ב: **בגון** שראווהו ב"ד. דאין יכולין לקדש על פי ראייה בלילה דל"כ הימס ראייה בלילה מקום קבלת עדות ואין קבלת עדות אלא ציוס דאפילו צדיני ממונות כדאמרינן לעיל דקדי חקירת עדות כחמילת דין: **עד דאיכא אהרן** בהדר. ואין ציט דין שוקל מוספין עליהן עוד אהד וסאק דלשכ דלשכ נמאן דלשכ נשמעתא קמיימא דסנהדרין (דף ג.) דבר מורה מד נמי כשר דכתיב בצדק משפטו מדאליטריך ליה הכא עד דאיכא אהרן בצדק דלמאן דנעי מדאורייתא שלשה מומחין וכדי שלא נגעול דלג הכשרי בשלשה הדיועות גבי עדות הדש אין להכשרי ואסן קן לא כריך קרא:

הדרן עלך אם אינן מכירין
ואומר משה ואהרן ככהגו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חמורי עולם לומר לך ירובעל בדורו כמשה בדורו כהן כאהרן בדורו ופתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הצבור הרי הוא כאביר שבאבירים⁶ ואומר⁶ ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם וכי תעלה לך דעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו⁷ הא אין לך לייך אלא אצל שופט שבימיו ואומר³ אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים כאלה: ונטל מקלו ומעוהו בידו: תנו רבנן כיון שראה אותו עומד מכסאו ונשקו על ראשו אמר לו שלום עליך רבי ותלמידו רבי שלמדתני תורה רבים ותלמידו שאני גזר עלך גזירה ואתה מקיימה כתלמיד אשרי הדרו שהגדולים נשמעים לקטנים קל וחומר קטנים לגדולים קל וחומר היובא הוא אלא בתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאין קטנים קל וחומר בעצמן:

הדרן עלך אם אינן מכירין

ראווהו ב"ית דין וכל ישראל נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר ראווהו ב"ד בלכד יעמדו שנים ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש

מקודש ראווהו שלשה והן בית דין יעמדו השנים ויושיבו מחביריהם על ידי היחיד ויעידו בפניהם ויאמרו מקודש שאין היחיד באמון על ידי עצמו: **גמ' למה** לי למיתנא ראווהו בית דין וכל ישראל איצטרך סד"א הואיל וראווהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה ולא ליעברוה קמ"ל וכיון דתנא ליה ראווהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים למה לי ה"ק א"נ נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר למה לי למיתנייה חקירת העדים כלל איצטרך סד"א תיהו חקירת עדים כחחילת דין ומקודש מקודש בגמיר דין ולקדשי בליליא תיהו דהוה אדיני ממונות דתנן⁷ דיני ממונות בנין ביום וגמירין בלילה הכא נמי מקדשין בליליא קמ"ל ואימא הכי נמי אמר קרא⁴ כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אימת הוה חק בגמיר דין וקא קרי ליה רחמנא משפט⁵ מה משפט ביום יאף הכא נמי ביום: הראווהו בית דין יעמדו שנים ויעידו בפניהם: ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה א"ר זירא יבגן שראווהו בלילה: ראווהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד: אמאי הכא נמי נימא לא תהא שמיעה גדולה מראייה וכי תימא ה"נ כגון שראווהו בלילה היינו חק סיפא איצטריכא ליה דאין היחיד באמון על ידי עצמו דסלקא דעתך דאימנא הואיל⁶ (ותנן) דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים הן אפילו ביחיד הכא נמי ניקדשיה ביחודי קמ"ל ואימא הכא נמי אין לך מומחה לרבים בישראל ויתר ממישה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדר דכתיב⁵ ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם למימרא דעד נעשה דיין לימא מתני' דלא כר"ע דתנאי⁶ סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן

ואומר. כספר תהלים משה ואהרן ככהגו ושמואל בקוראי שמו קוראים אל ה' והוא יעננו הרי שקל הכתוב שמואל עם משה ואהרן וכמוצוי⁵ הראשונים כמוצוי⁵ ירובעל צדן ויפתח עם משה ואהרן ושמואל שלשה קלים עם שלשה חמורים: הא אין לך לייך כו'. הרי ליימדך הכתוב כאן שאין לך לייך אצל משה שופט שהיה צימיו: אל תאמר מה היה שהימים הראשונים היו טובים כאלה: כי לא מחממה שאלת על זה לפי שהדורות היו טובים וזדיקים מן אחרונים לפיכך היו הימים הראשונים טובים כאלה שאי אפשר יהיו אחרונים כאלה: **הדרן עלך אם אינן מכירין**

ראווהו ציוס דין וכל ישראל נחקרו העדים מפרש צנמ' א' נמי נחקרו העדים: **ראווהו ציוס דין צנמ'** שאין מי שיעיד אלא הם ולא ארישא קאי כסמון לחשיכה אלא שהיה שהות לקדש: **יעמדו שנים ויעידו בפניהם**. ואע"פ שכולן ראוהו ונבמלה פריך לא תהא שמיעה גדולה מראייה: **ועידו בפניהם**. השנים: שאין היחיד נאמן. לומר מקודש צפני עצמו לך כריך להושיב מחביריהן אליו: **גמ' למה** לי למיתני ל ישראל הרי ראוהו בית דין: **איפרסמא ליה מיתנא**. דזיוס שלשים נראה לקדשו: **נחקרו העדים** למה לי למיתנייה לחקירה כלל כיון דלשמיעתן דכי ראוהו ציוס דין וכל ישראל אפילו הכי מעברין ליה כל שכן נחקרו העדים: **סלקא דעתך אמינא**. היכא דליכא חקירת עדים ציוס מו לא יעברוה אלא יגמרו הדבר צלילה ויקדשוה ציוס שלשים לענין מיקון המועדות: **משפט** היינו תחילת דין: **כי חק הוא**. בקדוש הדש דרשינן ליה צפי קמא (דף ט: ה) **משפט ציוס**. נפקא לן בצנמיהדרין (דף ג: ה) מוהיה ציוס הנחילו את ציוס⁵ ציוס אתה מפיל מחלו את ציוס⁵ ציוס אתה שנים ויעידו הלא ראוהו כולן יקדשוה כראייהם דלא תהא שמיעה שמועתי מפי עדים גדולה מראייה דהא גבי עדות הדש לא כתיב עדות אלא מה דהא וקדש: **שלאוהו צלילה**. הלכך למחר אי לא שמיעה על מה יקדשו: **למיתנא דעד נעשה דיין**. מי שראוי להיות עד צדק נעשה דיין ואלו כולן ראויים להיות עדים שהרי כולם ראוהו: **מקצתן**

1. קדושין טו: ע"ש
2. פסחים כ"ג: ג' ע"ש
3. שם כ"ג: ג' ע"ש
4. שם כ"ג: ג' ע"ש
5. שם כ"ג: ג' ע"ש
6. שם כ"ג: ג' ע"ש
7. שם כ"ג: ג' ע"ש

1. קדושין טו: ע"ש
2. פסחים כ"ג: ג' ע"ש
3. שם כ"ג: ג' ע"ש
4. שם כ"ג: ג' ע"ש
5. שם כ"ג: ג' ע"ש
6. שם כ"ג: ג' ע"ש
7. שם כ"ג: ג' ע"ש

1. קדושין טו: ע"ש
2. פסחים כ"ג: ג' ע"ש
3. שם כ"ג: ג' ע"ש
4. שם כ"ג: ג' ע"ש
5. שם כ"ג: ג' ע"ש
6. שם כ"ג: ג' ע"ש
7. שם כ"ג: ג' ע"ש

1. קדושין טו: ע"ש
2. פסחים כ"ג: ג' ע"ש
3. שם כ"ג: ג' ע"ש
4. שם כ"ג: ג' ע"ש
5. שם כ"ג: ג' ע"ש
6. שם כ"ג: ג' ע"ש
7. שם כ"ג: ג' ע"ש

1. קדושין טו: ע"ש
2. פסחים כ"ג: ג' ע"ש
3. שם כ"ג: ג' ע"ש
4. שם כ"ג: ג' ע"ש
5. שם כ"ג: ג' ע"ש
6. שם כ"ג: ג' ע"ש
7. שם כ"ג: ג' ע"ש

6 ואיסינא רבן גמליאל אומר מסורת בידו מאבותי פעמים בא ארוכה, פעמים בא בקצרה. מי שילה למי. ואסינא רבן גמליאל שלח לר' יוחנן על ידי ר' יעקב, אמר ר' יוסי וידעין הוה שאילו קדשו בלא עדים שהוא מקודש, ומה בא לענין, אלא אם קודשוהו ואח"כ נמצאו העדים וזמנין שהוא מקודש. הדרן עלך **אם אינן מכירין** ראווהו בית דין וכל ישראל איפרסמא לה ולא ליעברוה קמ"ל וכיון דתנא ליה ראווהו ב"ד וכל ישראל נחקרו העדים למה לי ה"ק א"נ נחקרו העדים ולא הספיקו לומר מקודש עד שחשיכה הרי זה מעובר וכיון דתנא עד שחשיכה הרי זה מעובר למה לי למיתנייה חקירת העדים כלל איצטרך סד"א תיהו חקירת עדים כחחילת דין ומקודש מקודש בגמיר דין ולקדשי בליליא תיהו דהוה אדיני ממונות דתנן דיני ממונות בנין ביום וגמירין בלילה הכא נמי מקדשין בליליא קמ"ל ואימא הכי נמי אמר קרא כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב אימת הוה חק בגמיר דין וקא קרי ליה רחמנא משפט מה משפט ביום יאף הכא נמי ביום: הראווהו בית דין יעמדו שנים ויעידו בפניהם: ואמאי לא תהא שמיעה גדולה מראייה א"ר זירא יבגן שראווהו בלילה: ראווהו שלשה והן בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחביריהם אצל היחיד: אמאי הכא נמי נימא לא תהא שמיעה גדולה מראייה וכי תימא ה"נ כגון שראווהו בלילה היינו חק סיפא איצטריכא ליה דאין היחיד באמון על ידי עצמו דסלקא דעתך דאימנא הואיל (ותנן) דיני ממונות בשלשה ואם היה מומחה לרבים הן אפילו ביחיד הכא נמי ניקדשיה ביחודי קמ"ל ואימא הכא נמי אין לך מומחה לרבים בישראל ויתר ממישה רבינו וקאמר ליה הקב"ה עד דאיכא אהרן בהדר דכתיב ויאמר ה' אל משה ואל אהרן בארץ מצרים לאמר החדש הזה לכם למימרא דעד נעשה דיין לימא מתני' דלא כר"ע דתנאי סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתן

